

Таким чином, інтеграція дослідження мовних універсалій на мовному та мовленнєвому рівнях одночасно, на нашу думку, є найбільш продуктивним процесом, який дозволяє проаналізувати як їх форму, так і значення, функції та когнітивні механізми творення цього явища.

Література:

1. Амирова Т. А. История языкознания: учеб. пособ. / Т. А. Амирова, Б. А. Ольховиков, Ю. В. Рождественский. – М. : издат. центр «Ададемия», 2006. – 672 с.
2. Аракин В. Д. Типология языков и проблема методического прогнозирования / Владимир Дмитриевич Аракин. – М. : Высшая школа, 1989. – 158 с.
3. Березин Ф. М. К постановке проблемы языковых универсалий / Ф. М. Березин. // Семиотика и восточные языки. – М. : Наука, 1967. – С. 113–121.
4. Вежицкая А. Семантические универсалии и описание языков / Анна Вежицкая; [пер. с англ. А. Д. Шмелев]. – М. : Языки русской культуры, 1999. – 783 с.
5. Гринберг Дж. Меморандум о языковых универсалиях / Дж. Гринберг, И. Осгуд, Дж. Дженкинс // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. V. – Языковые универсалии. – М. : Прогресс, 1970. – С. 31–44.
6. Гухман М. М. Лингвистические универсалии и типологические исследования / М. М. Гухман // Вопросы языкознания. – 1973. – № 4. – С. 3–15.
7. Даниленко В. П. Методы лингвистического анализа: курс лекций / Валерий Петрович Даниленко. – М. : Флинта: Наука, 2016. – 280 с.
8. Денисова С. П. Типология категорий лексичної семантики / Світлана Павлівна Денисова. – К. : КДЛУ, 1996. – 294 с.
9. Добровольский Д. О. К проблеме лексико-семантических универсалий / Д. О. Добровольский // Филологические науки. – 1986. – № 5. – С. 24–30.
10. Зубкова Л. Г. Общая Теория языка в развитии: учеб. пособ. / Людмила Георгиевна Зубкова. – М. : изд-во РУДН, 2003. – 472 с.
11. Кацнельсон С. Д. Лингвистическая типология / С. Д. Кацнельсон // Вопросы языкознания. – 1983. – № 3. – С. 9–20.
12. Кацнельсон С. Д. Общее и типологическое языкознание / Соломон Давыдович Кацнельсон. – Л. : Наука, 1986. – 298 с.
13. Кирилук А. С. Универсалии культуры и семиотика дискурса. Новелла / Александр Сергеевич Кирилук. – О. : Астропринт, 1998. – 143 с.
14. Манакин В. Н. Сопоставительная лексикология / Владимир Николаевич Манакин. – К. : Знання, 2004. – 326 с.
15. Мечковская Н. Б. Общее языкознание: Структурная и социальная типология языков: [учеб. пособ. для студ. филол. и лингв. спец.] / Нина Борисовна Мечковская. – М. : Флинта: Наука, 2001. – 312 с.
16. Потье Б. Типология / Б. Потье // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. XXV. – Контрастивная лингвистика. – М. : Прогресс, 1989. – С. 187–205.
17. Рамат П. Универсалии и типология / П. Рамат // Вопросы языкознания. – 1986. – № 2. – С. 17–26.
18. Репина Т. А. Сравнительная типология романских языков (французского, итальянского, испанского, португальского, румынского) / Тамара Александровна Репина. – С.-Пб., 1996. – 279 с.
19. Рождественский Ю. В. Типология слова / Юрий Владимирович Рождественский. – М. : Высшая школа, 1969. – 285 с.
20. Серебренников Б. А. О лингвистических универсалиях / Б. А. Серебренников // Вопросы языкознания. – 1972. – № 2. – С. 3–16.
21. Ульманн С. Дискриптивная семантика и лингвистическая типология / С. Ульманн // Новое в лингвистике. – Вып. II. – М. : Изд-во иностранной литературы, 1962. – С. 245–278.
22. Ульманн С. Семантические универсалии / С. Ульманн // Новое в лингвистике. – Вып. V. – Языковые универсалии. – М. : Прогресс, 1970. – С. 250–293.
23. Успенский Б. А. Принципы типологического анализа языков различного строя / Борис Андреевич Успенский. – М. : Наука, 1972. – 281 с.
24. Успенский Б. А. Проблема универсалий в языкознании / Б. А. Успенский // Новое в лингвистике. – Вып. V. – Языковые универсалии. – М. : Прогресс, 1970. – С. 5–30.
25. Халдояниди Н. Л. Сравнительная типология русского, немецкого и английского языков: [учеб. пособ.] / Николай Лазаревич Халдояниди. – Пятигорск : Изд-во ПГЛУ, 2001. – 153 с.
26. Хоккетт Ч. Ф. Проблема языковых универсалий / Ч. Ф. Хоккетт // Новое в лингвистике. – Вып. V. – Языковые универсалии. – М. : Прогресс, 1970. – С. 45–76.
27. Шафиков С. Г. Типология лексических систем и лексико-семантических универсалий / Сагит Галиевич Шафиков. – Уфа : Изд-во БГУ, 2000. – 259 с.
28. Широкова А. В. Сопоставительная типология разноструктурных языков : Фонетика, морфология / Аида Васильевна Широкова. – М. : Добросвет, 2000. – 200 с.
29. Яворська Г. М. Лексико-семантична типологія в синхронії та діахронії / Галина Миколаївна Яворська. – К. : Наукова думка, 1992. – 110 с.
30. Якобсон Р. Значение лингвистических универсалий для языкознания / Р. Якобсон // Язык и бессознательное. – М. : Гнозис, 1996. – С. 184–198.
31. Якобсон Р. Типологические исследования и их вклад в сравнительно-историческое языкознание / Р. Якобсон // Новое в лингвистике. – Вып. II. – М. : Изд-во иностранной литературы, 1963. – С. 95–105.
32. Ярцева В. Н. Современная типология и ее связь с контрастивной лингвистикой / В. Н. Ярцева // Филологические науки. – 1978. – № 5. – С. 6–15.
33. Ярцева В. Н. Типология языков и проблема универсалий / В. Н. Ярцева // Вопросы языкознания. – 1976. – № 2. – С. 6–16.

УДК 811.11(072)

Ю. О. Березіна,

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, м. Одеса

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗІМКНЕНИХ ПРИГОЛОСНИХ **b, d, g – p, t, k** У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

*У статті розглядаються зімкнені приголосні **b, d, g – p, t, k** в анлаутній та ауслаутній позиціях у сучасній німецькій мові.*

Ключові слова: німецька мова, зімкнені приголосні, давньоверхньонімецький період, середньовисхіднонімецький період, анлаут, ауслаут, структура слова.

GERMAN OCCLUSIVE CONSONANTS *b, d, g – p, t, k* AT THE MODERN GERMAN LANGUAGE

The present article deals with German occlusive consonants *b, d, g – p, t, k*. The author examines the old periods of German language and the modern language as well. This paper reports on research into specifics of development of mentioned above occlusive consonants in the beginning (Anlaut) and in the end (Auslaut) of a German word, using a corpus of old (Old High German Period and Middle High German Period) and modern (New High German) texts. Particular attention is paid to the structures of a German word, and the evolution of structures is regarded. The analysis of the data clearly indicates that for the beginning (Anlaut) of a German word the articulate intensification is typical, as opposed to the end of German word, where the end (Auslaut) of a German word has a weak articulation. This article provides examples of words, which prove the present research. The material in this article can be of interest to postgraduate students and lecturers, who have to do with German phonetics and German philology as well.

Key words: German, occlusive consonants, the Old High German, the Middle High German, the beginning of a word, anlaut, the end of a word, auslaut, structure of a word.

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ СОГЛАСНЫХ *b, d, g – p, t, k* В СОВРЕМЕННОМ НЕМЕЦКОМ ЯЗЫКЕ

В статье рассматриваются смычные согласные *b, d, g – p, t, k* в анлаутной и ауслатной позициях в современном немецком языке.

Ключевые слова: немецкий язык, смычные согласные, древневерхненемецкий период, средневерхненемецкий период, анлаут, ауслат, структура слова.

Видатний лінгвіст, германіст та індоевропеїст В. В. Левицький відмічав, що різні напрямки «синхронного аналізу» мови (структурна лінгвістика, прагматика, лінгвістика тексту, когнітивна лінгвістика) потіснили порівняльно-історичне, а ще ширше – історичне мовознавство, на периферію сучасної науки про мову, але не доводиться сумніватися, що без діахронічних досліджень синхронний аналіз мови буде неповним, приблизним, умовним та значною мірою спотвореним [1; 13].

Наше дослідження знаходиться також в руслі відміченої проблематики. Воно присвячене діахронічному аналізу фонетичних змін німецьких зімкнених приголосних на початку (Anlaut) та в кінці слова (Auslaut), а також вивченню взаємовідносин фонетичного та морфологічного рівней на цих участках слова у німецькій мові. Оскільки історичним змінам підлягають усі мовні рівні, вважається, що найбільш тісна взаємодія має місце у найближчих рівнях, в нашому випадку на фонетичному та морфологічному.

Дані про німецькі зімкнені приголосні *b, d, g – p, t, k* у давньоверхньонімецькому (двн.) та середньовісньонімецькому (свн.) періодах розвитку мови вже були нами опубліковані, тому у цьому дослідженні йдеться про сучасну німецьку мову (нн.), але у порівнянні з давніми періодами.

На основі дослідження 3-х сучасних німецьких текстів (10200 л. о.) виявлені наступні особливості нн. анлауту (5611 л. о.) з початковими зімкненими приголосними *b, d, g – p, t, k*. У нн. мові, як і в попередніх періодах (двн., свн.) також домінує структура CV- 70,3% – 3829 л. о., бо вона є, за ствердженням В. Г. Таранця, первинною у звукофонемних мовах і являє собою найпростіший артикуляторний комплекс [2, с. 4]. У даній структурі зустрілися усі початкові зімкнені приголосні: *bemühen, darum, Gerüche, Paradis, Tage, käme*. Аналіз структури CCV-29,7% (1692 л. о.) також показав наявність тут усіх початкових зімкнених приголосних, напр.: *bringt, dritte, Grenze, Plan, Treppe, Knochen*. Треба зазначити, що на початку деяких слів у структурі CCV- знаходиться також африката (Apf) – 1,6% (90 л. о.), напр.: *Pflege, Pflicht, Pflanze*.

Аналіз початкових зімкнених приголосних у сучасній німецькій мові показав, що тут домінують дзвінки 66% (3708 л. о.), а глухі, відповідно, дорівнюють – 34% (1903). Серед дзвінких виділяються *g* – 40% (1465 л. о.) та *d* – 36% (1340 л. о.), далі йде *b* – 24% (903 л. о.). Що стосується початкових глухих, то тут домінує *k* – 54% (1033 л. о.), далі йдуть *t* – 25% (474 л. о.), *p* – 21% (396 л. о.).

В розглянутих анлаутних структурах виявлено майже усі початкові сполучення приголосних, що й в свн. періоді (див. свн. період), крім *kw* – свн. *kwer* – нн. *quer, tj* – свн. *tjost* – нн. *Turnier, Kampf, pfn* – свн. *pfnuhten* – нн. *scnauen, pfr* – свн. *pfröphen* – нн. *pressen*.

Таким чином, при аналізі нн. слів з початковими зімкненими приголосними *b, d, g – p, t, k* виділено 2 анлаутні структури та 7 підструктур: CV- (з 2-ма підструктурами), CCV- (з 5-ма підструктурами).

Виходячи з дослідження зімкнених приголосних *b, d, g – p, t, k* в анлауті німецького слова виявлено, що, незалежно від періоду (двн., свн., нн.), на початку німецького слова названі приголосні можуть знаходитися в корені слова або в його префіксі, напр.: *Blut, Dutzend, Grenze, Prinzip, Psalm, Pfarre, pflegen, Tage, Kirche, behalten, gesessen*. При цьому, перед наголошеним кореневим голосним можуть знаходитися до двох приголосних (африката *p f*, слідує за В. В. Левицьким, В. Г. Таранцем та ін., вважається нами одним складним приголосним), анлауті моделі таких слів можна позначити як T/DRV (68%), T/DRV (28%), A(p)fV (2,3%), A(p)fRV (1,6%), TSV (01%), з домінуючим висхідним рухом енергетичної напруженості.

Анлаутні фонетичні зміни при переході від двн. до свн. періоду, а також на протязі свн. періоду та при переході до рвн. та нн. періодів: *P → d → d, kx → k* свідчать про загальне посилення початку німецького слова, при цьому, кінець виявляє артикуляторне послаблення. Відмічається також редукція голосних, як на початку, так і в кінці слова, аж до повної відсутності голосного.

Таким чином, за період розвитку німецького слова від двн. періоду до теперішнього часу виявлено два напрями звукових змін зімкнених приголосних: посилення початку та послаблення кінця слова. Причиною цих змін є процеси, що відбуваються на вищому рівні мовної системи, які й призводять до компенсаторного перерозподілу артикуляторних витрат у межах усього слова. Фонетична редукція, з одного боку, призводить до їх злиття з коренем, тобто до зпрощення морфологічної структури слова, але разом з тим, до ускладнення його анлауту.

Що стосується ненаголошених префіксів, які починаються із зімкнених, то на протязі усіх періодів розвитку німецької мови вони також набули часткової, а інколи й повної фонетичної редукції, що не є характерними для початку кореневої морфеми, напр.: *DZ – g(e)setzt, DD – b(e)gründen, DTR – g(e)kratzl*.

Ця тенденція, як свідчать відомі фонетисти Л. І. Прокопова, О. І. Стеріополо та ін., продовжує діяти в розмовній мові на сучасному стані розвитку німецької мови, де модифікована норма, зафіксована у словниках, дуже відрізняється від розмовної мови. Таким чином, в анлауті можуть зустрітися до чотирьох консонантних сполучень з початковими зімкненими приголосними, напр.: *gefallen* [gəf'aln] – (gf'al n) – DS, *geschmelzen* [gəsm'eltsn] – (gsm'elz n) – DSR, *gefangen* [gəf'ʌŋn] – (gfʌŋn) – DS, *bestraft* [bəstʁʰa:ft] – (bʃtʁʰa:ft) – DST. Цей факт є безперечним доказом того, що в сучасній німецькій мові

відбувається безперервна тенденція артикуляторного посилення початку слова. Розгляд слів з наголошеними префіксами, напр.: двн. *thuruhfahran* – свн. *durchfaran* – нн. *durchfahren*, двн. *thuruhslahan* – свн. *durchslahan* – нн. *durchschlagen* показав, навпаки, відсутність редукції наголошеного голосного [dʊɐ̯ʃlaːŋ].

В результаті нашого дослідження зімкнених приголосних на початку слова виявлено, що усі фонетичні процеси, які відбувалися на протязі історичного розвитку у межах німецького слова взаємопов'язані та зумовлені ступенем інформативності його окремих частин (початку або кінця). Як наголошує В. Г. Таранець, найбільш значущі частини слова завжди артикуляторно виділяються і будь-яка мова завжди використовує свої ресурси у процесі функціонування та розвитку. При цьому, фонетичні зміни на початку слова, як і в кінці, обумовлені змінами вищого рівня мовної структури. Подібні діахронічні дослідження можуть слугувати рішенням багатьох актуальних проблем, які піднімаються у сучасній лінгвістиці, де перш за все постають проблеми мовних змін [1, 2, 3, 5, 6].

В результаті редукції префіксального голосного, зімкнений приголосний приєднується до кореня слова. Таким чином, дзвінкі зімкнені у префіксах *ge-*, *be-*, стають глухими слабкими [b̥, g̥] перед глухими спірантами, напр.: *gefrohren* [gəʔʰoːɐ̯n] – (gʰʊoːɐ̯n), *besuchen* [bezʰuːx̥n] – (b̥ʰuːx̥n), а перед [h] аспіратами [kh-, ph-], напр.: *beheben* [bəʰeːbm̥] – (ph'eːbm̥), *Gehirn* [gəʰiːʁn̥] – (kh'iːʁn̥). Але, перед дзвінкими спірантами та сонорними зімкнені приголосні не змінюють своєї якості, напр.: *gemacht*, [gəˈmaxt̪] – (gm'axt̪), *gelesen* [gəˈleːzn̥] – (gl'eːzn̥), *Gewissen* [gəv'isn̥] – (gv'isn̥), *gewohnt* [gəv'oːnt̪] – (gv'oːnt̪).

Що стосується нн. ауслауту, то тут було виявлено 4589 словоформ з названими кінцевими зімкненими приголосними.

При аналізі сучасних текстів виявлено 4 консонантні структури -VC з 2 підструктурами (*hat, Grad, lag, lang*), -VCC (*Hemd, dank, bist, Gedicht, klopft*) з 12 підструктурами, -VCCC (*Obst, Angst, herrscht, Zukunft, wächst, klopft*) з 18 підструктурами, -VCCCC (*warnst, selbst, Herbst, erwärmst*) з 4 підструктурами.

У структурі -VC, частотність якої дорівнює 1584 л. о. (35%) – зустрілись усі кінцеві зімкнені приголосні, напр.: *gab, leid, Lied, geduldig, Prinzip, gut, Blick*. Ця структура має 2 підструктури: -VC – 1559 л. о. (34,5%), -VC(η) – 25 л. о. (0,5%).

При дослідженні кінцевих зімкнених виявлена так звана «нейтралізація» протиставлення глухий/дзвінкий, яка почалася ще у свн. періоді, а у нн. вона закріпилася. Як відмічає В. Г. Таранець, в німецькій мові поступово зароджувався протиставлення приголосних за ознакою напружений/ненапружений (Lenis – Fortis). Але ця фонематична ознака реалізується в кінці слова лише у глухих зімкнених. При цьому, протиставлення напружений/ненапружений та глухий/дзвінкий, що характерні для сучасної німецької мови, знаходять своє відображення у різних граматичних формах, напр.: *p/b – Lob – Lobes, t/d – Leid – Leides, k/g – sag – sagen*. Як видно з наведених прикладів, реалізація однієї кореневої морфеми дозволяє у мовленні функціонувати різним фонематичним ознакам приголосних, де в кінці слова вимовляється напружений зімкнений приголосний, якому в інших словоформах протиставлений ненапружений зімкнений. Таким чином, в ауслауті сучасної німецької мови маємо наступні зміни: давні германські *b, *d, *g в результаті їх посилення стали напруженими *p^h, t^h, k^h*, а давні дзвінкі поступово стали глухими напруженими. Отже, як наголошують такі відомі вчені як В. В. Левицький, М. І. Стеблін-Каменський, В. Г. Таранець та ін., що досліджували діахронічну сторону германських мов, германські дзвінкі приголосні спочатку перейшли у глухі, а потім у напружені: *b, *d, *g → p, t, k → p^h, t^h, k^h. При цьому, як підкреслює В. Г. Таранець, виходячи зі змін артикуляторної напруженості, спочатку у свн. періоді відбулося послаблення артикуляції ауслаутних зімкнених приголосних, а потім прийшло посилення, що призвело до появи напружених зімкнених в кінці слова, напр.: свн. *veip* → нн. *Weib* [p^h], свн. *virt* → нн. *wird* [t^h], свн. *sac* → нн. *sag* [k^h]. Крім того, на протязі історичного розвитку німецького слова відбувалося також стягнення двох фонем до одної, напр.: двн. *lang* – свн. *lanc* – рвн., нн. *lang* [laŋ]. У даному випадку, як підкреслює В. Г. Таранець, існує нетипове для мовлення поєднання приголосних «передньоязиковий + задньоязиковий», що об'єдналися у [ŋ]. Не дивлячись на те, що [ŋ] енергетично більш напружений, ніж [n] та [g], автор вважає, що тут відбувається артикуляторне послаблення, у зв'язку з об'єднанням двох морфем до одної.

Структура -VCC найбільш частотна у текстах сучасної німецької мови – 54,8% (2514 л. о.). Серед передкінцевих приголосних домінують сонорні – 1359 л. о. (29,7%), напр.: *Grund, deshalb, holt, kommt, Korb, Bastard*; щілинні дорівнюють 691 л. о. (15,2%), напр.: *nicht, lässt, ist, bist*; зімкнені – 389 л. о. (8,4%), напр.: *sagt, gibt, liegt* та африкати 74 л. о. (1,52%), напр.: *jetzt, sitzt, gesetzt, zuletzt, klopft, hüpf*. Тобто ці сполучення можуть бути позначені наступними моделями: VRT (29,7%), VST (15,2%), VTT (8,4%), VA(is)T (1,2%), VA(p̥)T (0,3%) з висхідною та нисхідною артикуляторною напруженістю (домінує нисхідна). Виходячи зі сказаного, типовою є модель VRT з нисхідним рухом напруженості.

Треба відмітити відсутність у вимові дзвінких приголосних, про наявність яких у давнині свідчить їх графічний напис, напр.: *bald, hand*. Цей кінцевий зімкнений, як і в сучасній структурі -VCC, поступово лишився своєї дзвінкості та перейшов у напружений глухий. Якщо розглянути інші реалізації кореневих морфем, то тут також буде наявним протиставлення напружених глухих ненапруженим, напр.: *Bild* (t^h) – *Bilder, Kalb* (p^h) – *Kälber*. Це стосується передостаннього зімкненого приголосного, він також лишився дзвінкості, але залишився глухим ненапруженим, напр.: *sagt* [k], *habt* [p]. У наданих нн. словах кінцевий зімкнений тісно примикає до кореня слова в порівнянні з свн. *saget, habet*, де перед кінцевим зімкненим був присутній голосний. У зв'язку зі зникненням голосного, кількість цих структур у сучасній німецькій мові зросла.

Структуру -VCCC можна вважати у сучасній німецькій мові малочастотною 436 л.о. (9,1%). В основному вона вживається у формах дієслів, напр.: *gibst, willst, dankt, weigerst, hilft, fängst, liegst*; інколи також в іменниках та прислівниках: *Dienst, rechts, links*. Тут зустрілися наступні сполучення приголосних: сонорний + щілинний + зімкнений (RST – 4,15%), сонорний + зімкнений + зімкнений (RTT – 2,4%), зімкнений + щілинний + зімкнений (TST – 1%), щілинний + щілинний + зімкнений (SST – 1%), сонорний + сонорний + зімкнений (RRT – 0,4%), сонорний + африката + зімкнений (RA(p̥)T – 0,1%) з нисхідно – висхідним, або нисхідно – рівним рухом напруженості.

Усі кінцеві приголосні в структурі -VCCC фонетично приєднуються до кореневого голосного та утворюють з ним єдину складову одиницю (морфема + флексія), або корінь + давній суфікс (*t, st*), який міцно приєднався до кореня, напр.: *Kunst, Dienst, Auskunft*. В. Г. Таранець вважає, що єдність частини кореня з його флексією є типовим для мовної еволюції і призводить до компресії мовної інформації, але при появі в кінці такого слова голосного, ця єдність розподіляється на два склади, напр.: *Küns-te, Diens-te, wirk-te, Ausküñf-te*. В результаті історичного розвитку структура -VCCC набула послаблення, що призвело до стягнення приголосних та приєднання їх до кореневого голосного, тобто відбулася так звана фонетична атракція.

При аналізі лексичних одиниць з кінцевими зімкненими виявилися також слова зі структурою -VCCCC. Це нова структура, яка була відсутня у попередніх періодах розвитку німецької мови, тобто вона з'явилася пізніше усіх розглянутих ауслаутних структур і тому має дуже низьку частотність зустрічаємості у сучасних німецьких текстах – 55 л. о. (1,1%). Реалізація цієї структури зустрілася в таких словах як *warnst, lernst, erwärmst, Herbst, selbst*, що відображено у структурах

RRST (0,1%), RTST (1%) з висхідно-нисхідним рухом напруженості. При розгляді наданих слів у трьох періодах: двн. *selbst* – свн. *selbest* – нн. *selbst*, двн. *herbist* – свн. *herbest* – нн. *Herbst*, виявляється, що дзвінкий [b] перейшов у глухий ненапружений [p], що свідчить про артикуляторне послаблення кінця слова у сучасній німецькій мові.

Дослідження зімкнених у нн. ауслауті (4589 л. о.) показало, що найбільш функціонально вагомими є глухі приголосні p, t, k (2725 л. о. – 60%), серед яких особливо виділяється t (53%), далі йдуть k (6%), p (1%). Що стосується дзвінких b, d, g, то їх частотність зменшувалася в наступному порядку: d (19%), g (15%), b (6%).

На основі дослідження ауслаутних зімкнених приголосних b, d g – p, t, k на протязі трьох історичних періодів (двн., свн., нн.) можна зробити наступні висновки.

Ауслаутна структура -VC у нн. текстах зменшилася у порівнянні з двн. та свн. періодами. Причиною цього була редукція та зникнення голосного наприкінці слова, починаючи з свн. періоду, напр.: двн. *mahit* – свн. *maht* – нн. *macht*, двн. *sagit* – свн. *sact* – нн. *sagt*, двн. *gibit* – свн. *gibt* – нн. *gibt*. Тут b, d, g перестали бути дзвінкими і стали ненапруженими глухими p, t, k, а потім напруженими придиховими p^h, t^h, k^h.

У нн. періоді з'явилася нова фонема [ŋ] зі сполучення [ng], напр.: двн. *lang* – свн. *lanc* – нн. *lang* [laŋ], двн. *ding* – свн. *dinc* – нн. *Ding* [diŋ], двн. *sing* – свн. *sinc* – нн. *sing* [ziŋ]. Тут відбулося артикуляторне послаблення кінця слова у порівнянні з двн. та свн. за рахунок стягнення двох ауслаутних фонем до однієї [-ng]→[ŋ], напр. двн. *ding* – свн. *dinc* – нн. *Ding* [ŋ].

В ауслауті нн. слова відсутні дзвінкі зімкнені у вимові, оглушення яких відбулося ще в свн. періоді, але на письмі вони відрізняються від вимови, напр.: *sagt* [z'a:kt], *Weib* [v'aɪp], *wird* [v'ɪrt].

Двн. ауслаутні b, d, g змінилися на свн. p, t, k а потім на нн. p^h, t^h, k^h. Зміна ауслаутного дзвінкого приголосного на глухий свідчить про артикуляторне послаблення зімкнених приголосних (двн. *tag*, *lib*, *sag* – свн. *tac*, *lip*, *sac* – нн. *Tag*, *lieb*, *sag*), але поява напружених зімкнених призвела до суттєвого посилення фонетичної напруженості в кінці німецького слова [2]. При цьому, ця опозиція напружений/ненапружений, як було вже розглянуто, реалізується у кореневій морфемі слів у різних граматичних формах.

Що стосується ауслаутної структури -VCC, то в порівнянні з двн. періодом вона зросла більш ніж на 4%. В ній змінилася африката kh, починаючи з свн. періоду там вже існував зімкнений [k], напр.: двн. *verch* – свн. *verc* – нн. *Werk*, двн. *volch* – свн. *volc* – нн. *Volk*. Германські глухі зімкнені p, t перейшли в африкати pf, tz (*sitzt*, *stumpf*). В деяких випадках кінцева африката pf/ph зникла, у зв'язку з послабленням кінця слова (двн. *scharpf* – нн. *scharf*).

В деяких структурах -VCC були відмічені на протязі історичного розвитку випадки асимілятивних процесів, напр.: двн. *lamb* – свн. *lamp* – нн. *Lamm*. Тут відбулося також стягнення двох фонем до однієї і послаблення кінця сучасного німецького слова.

При розгляді структури -VCCC виявлено збільшення названої структури у нн. мові в порівнянні з двн. та свн. періодами. Це відбулося в основному за рахунок редукції голосного та формування більш складних структур, напр.: *obist* – *Obst*, *market* – *Markt*, *dinest* – *Dienst*. Крім того, треба відмітити появу в дієсловах 2 особи однини теперішнього часу закінчення -st замість -s, напр.: *nimis* – *nimst* – *nimmst*, *kans* – *kanst* – *kannst*. Але деякі структури, навпаки, зменшилися, напр.: двн. *werlt* – свн. *welt* – нн. *Welt* (CCC→CC), двн. *gelp* – свн. *gelp* – нн. *gelb*, двн. *wergh/wergk* – свн. *werk* – нн. *Werk*.

На цьому й ґрунтуються закони лінгвосинергетики, основна роль яких, як вважає Г. Г. Малинецький, полягає в змінах орієнтирів, а також в уяві про реальність. Наведені приклади свідчать про еволюційність, цілісність, але нестійкість мовної системи.

На початку нн. періоду з'явилася ауслаутна структура -VCCCC. При аналізі сучасних німецьких текстів нами було виявлено 55 словоформ (1,1%) з цією структурою, моделі яких можна відобразити наступним чином: RITST (*selbst*), RrTST (*Herbst*), RrRnST (*warnst*), RrRmST (*erwärmt*).

Існують також випадки, коли дзвінкі зімкнені спочатку переходили у глухі, а потім у щілинні (двн. *ewig* – свн. *ewic* – нн. *ewig* [ç]).

Виявлена також єдність частини кореня з його флексією при випадінні голосного, що є типовим для мовної еволюції і призводить, таким чином, до компресії мовної інформації (двн. *thionost* – свн. *dinest* – нн. *Dienst*, двн. *angust* – свн. *angest* – нн. *Angst* [ŋ]). Разом з тим, в деяких випадках набуло посилення в ауслауті за рахунок редукції, що ускладнило кінець німецького слова, а саме, його флексію (двн. *heribist* – свн. *herebest* – нн. *Herbst*). Але кількість таких слів зовсім мало-чисельна.

Отже, на протязі розвитку німецької мови спочатку з'явилася структура -VC, потім -VCC, -VCCC, -VCCCC з кінцевими зімкненими приголосними. При цьому у двн. та свн. періодах виявлено структури, що містять до 3-х приголосних, а в нн. періоді до 4-х приголосних.

Таким чином, у сучасній німецькій мові відображена уся граматична система, що закріпилася, як вважають В. В. Левицький, В. Г. Таранець, В. Шмідт та ін., ще в мові рнвн. періоду. Названі зміни, такі як редукція голосних, їх зникнення, стягнення приголосних до їх кореня призвели до фонетичного спрощення в ауслауті сучасних німецьких слів.

Результати проведеного дослідження можуть бути використані у лекційних курсах з історії німецької мови, вступу до германської філології, а також на практичних заняттях з фонетики сучасної німецької мови при вивченні вимови німецьких зімкнених приголосних b, d, g – p, t, k.

Література:

1. Левицький В. В. Основи германістики / В. В. Левицький. – Вінниця : Нова Книга, 2008. – 528 с.
2. Таранець В. Г. Энергетическая теория речи : монография, 2-ое изд. доп. / В. Г. Таранець. – Одесса : Печатный дом, 2014. – 188 с.
3. Стеріополо О. І. Теоретичні засади фонетики німецької мови / О. І. Стеріополо. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 320 с.
4. Кожевников В. А. Речь: артикуляция и восприятие / В. А. Кожевников, Л. А. Чистович. – М.-Л. : Наука, 1965. – 241 с.
5. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля – К., 2008. – 712 с.
6. Прокопова Л. І. Вступний курс фонетики німецької мови для вузів / Л. І. Прокопова. – Київ : КиМУ, 2003. – 104 с.
7. Стеблин-Каменский М. И. Очерки по диахронической фонологии скандинавских языков / М. И. Стеблин-Каменский. – Л. : Изд.-во ЛГУ, 1966. – 148 с.
8. Schmidt W. Geschichte der deutschen Sprache 10 Verb. u. erw. Auflage, S. Hirzel Verlag Stuttgart / W. Schmidt. – 2007. – 489 с.